

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Мірою Янам
Любо, нелюбо

Переклала зі словацької Ірина Пушкар

This book was published with a financial support from SLOLIA, Centre for Information on Literature in Bratislava.

Український переклад видано за фінансової підтримки від комісії SLOLIA, Літературно-інформаційного центру в Братиславі, Словаччина

I.

Мій майбутній шеф прийшов до мене із гаслом «Геть зі злиднів!». Тому покинув малоприбуткове місце роботи з доставки хлібобулочних виробів, де в нього постійно відпадало колесо, не працювали гальма, він влітав у дорожні знаки, канави, будівлі та людей і лише для того, щоби жителі всіляких ведмежих кутів мали що жерти, а тепер він хоче відкрити корчму.

«Треба стати на переможний бік капіталізму», — пояснював після хокею в забігайлівці на районі; у той вечір ми піддалися йогуртякам¹ із Сабінова після одиничних атак.

Матч був на диво спокійний, «швидка» втрутилася сукупно чотири рази, два переломи зазнали свої, два — гості.

На його думку, переможний бік капіталізму міститься за барною стійкою «Закладу для проведення вільного часу», як корчму кілька років тому в амфітеатрі перехрестив Європейський Союз. Спочатку Європейський Союз планував розвивати у ній геотуризм, але йому це не вдалося взагалі.

Місто саме здає в оренду шинок, попередній організатор свій намір перетворити заклад на спортзал не встиг зреалізувати.

¹ Йогуртяками жителі міста Гелниця називають хокейну команду міста Сабінов, бо їхнім спонсором є молокозавод Агро-Мілк, який також виробляє йогурти, звідси й зневажливе прізвисько йогуртяки (*прим. пер.*).

Питаю парубка, чи знає він, що шинків маємо більше, ніж мешканців. Про це писали газети. Журналісти не змогли їх усіх перелічити. Мій майбутній шеф каже, що пробитися в сильній конкуренції — це виклик для кожного порядного підприємця. Тому й хоче мене до команди.

Я — ледащо, який хотів до кінця днів покладатися тільки на механізми соціальної солідарності, я — нероба, амбіцією якого є лише їсти, пити й вести комфортний спосіб життя, несподівано стою перед важливим рішенням.

Повинен долучитися до галайстри, яка на прожиток заробляє щоденним гаруванням, чи зберегти старанно виплекане становище дармоїда й майбутньому шефу сказати «ні»?

Не люблю говорити «ні», насамперед майбутньому шефу, якому вже добрих кілька місяців не перечив.

Коли він допитувався, чи хочу пива, чи чарочку, я завжди відповідав йому «так, так».

І мій майбутній шеф із радістю обкрадав свою сім'ю, аби мені долі горлянкою могла текти п'янка рідина. Не можу його зараз лишити в біді, думаю.

Крім того, я саме пропив свою соціалку¹, не минуло й двох днів. При нашій скупій соціальній системі не йдеться про жодне вміння, значно складніше буде вибити наступні допомоги. Мушу також взяти до уваги, що вдома маю лише п'ять цілих та одну поламану «L&M»-ки й трохи висушеного тютюну, яким обкурюють бджіл. Ніякого великого капіталу.

Це полегшить моє рішення, майбутньому шефові відповім, що долучаюсь до гешефту.

Мій сусід зрадіє й замовить у барменки наступну порцію.

---

¹ Соціалка — мається на увазі допомога з безробіття (*прим. пер.*).

Барменка зазирне в холодильник, завченим рухом нато-
чить до rischi й підсуне нам келихи.

Ще мій шеф хотів знати, чи маю додаткові запитання.

«Ти усвідомлюєш, що я алкоголік?» — згадую між іншим.

«Це, звісно ж, твоя сильна сторона, бездоганно знаєш по-
треби клієнтів».

Потім цокнемся. Корчма гуде.

«А що, як нам не вдасться? Чув, що на ринку вже скоро
мають з'явитися нові ліки, які помітно знижують апетит на ал-
коголь», — докучаю далі.

«Звідки це взяв?»

«З преси».

«Та облич, хто би такий непотріб уживав добровільно!»

«А якщо це буде примусово?»

Шеф доб'є чарчину й на хвилину замислиться.

«Тоді на нас чекає судовий виконавець, прокурор, інквізитор
і ще бозна-яке інше лихо», — відповідь.

У чоловікові ціню, що завжди здатний врахувати найгірший
сценарій.

Тому жодне майбутнє не може його здивувати.

У цей момент на іншому боці бару зі стільця сповзає спо-
живач і забиває собі голову. Завсідники намагаються його по-
садити назад, однак тіло споживача відмовляється від цього.
Після кількох спроб його кладуть на лінолеум.

Шинкарка закричить, що час закриватися, ми, алкаші, поч-
немо гудіти, що лише за чверть, і якщо не лишить нас при-
наймні на пів години, то прив'яжемося до столів, як активісти
з Грінпісу до атомної електростанції, й вона не витягне нас
звідси аж до ранку.

Пані змириться, запалить «Slim»-ку й зникне під стійкою.

«Пригадай долі попередніх барменів», — ще нагадую шефові про долі попередніх барменів.

«Гадаю, один впився на смерть».

«Двоє впилося, — уточнюю. — В іншого цироз у термінальній стадії, один повісився, п'ятий — в буцегарні, останній — поїхав до Бірмінгему».

«Тож ми маємо врешті-решт розірвати прокляття».

Замовляю ще на коня, офіціантка починає демонстративно перевертати стільці. Шановні пияки допивають. Чоловіка з розбитою головою випроводжують геть.

Дорогою шеф мене ще питає, яку я хочу зарплатню. Кажу, що найкраще ніякої. Знаю тільки, що більшість коштів, які мені щомісячно платили колишні роботодавці, я й так інвестував у наркотичні речовини. Тепер постійно матиму наркотичні речовини напохваті, зайвим є ставити між нас гроші, диявольський винахід.

Мій шеф говорить, що таким собі й уявляє ідеального працівника.

Насамкінець хочу ще впевнитися, чи йому не заважатиме те, що я ледачий, як лайно, що краще сохнув би десь у траві, хай би мене там мухи об'їдали.

Шеф твердить, що взагалі ні.

Тож остаточно вдаримо по руках.

II.

Поки мій шеф застряг у доставці хлібобулочних виробів, я тягав валізи в аеропорту, продавав каструлі, збирав дохлих тварин, тестував надувних незайманиць, ходив на пляжі, переодягненим в акулу.

Я також змінив кілька малоприбуткових робіт.

Кар'єру в юному віці я розпочав у лісі, в групі, яка завідувала асенізацією. Асенізація полягала в тому, що на ввіреній нам ділянці ми збирали гілки й складали їх на купу. Принаймні я це так зрозумів за той час.

Кілька місяців ми прокидалися з півнями, вантажівка «Avia» підвозила нас до гори, на якій ми збирали те галуззя. Ми скидали його на одну купу приблизно з округи в радіусі ста метрів. Коли купа була готова, ми переходили на наступну ділянку й починали складати нову. Я так ніколи й не дізнався, що з тими купами робилося далі, ніхто не відкрив мені цю таємницю. Правду кажучи, практичне використання ось так складених залишків хвойних деревоподібних рослин не дуже й можу уявити. Як на мене, то я би просто залишив те гілляччя гнити там, де було. Лісники, можливо, мали на них якісь подальші плани, інакше не доручали би нам здійснювати цю діяльність.

Після школи я певний час працював у районному тижневику. Керувала там пані пенсійного віку, мала вражаючий запас нецензурних слів. Підозрюю, що вона перейшла до редакції з пивоварного заводу. У неї в роті безперервно горів недопалок, а ще безупинно скаржилася, що недобачає на моніторі.

Інший пан там постійно шмигав у мисливському костюмі. Я виявив, що його професійне завдання — ходити в гори й писати про це фейлетони в додатку. Однак більшість часу проводив за перебиранням і чищенням грибів, яких назбирував дорогою. У статтях передусім виступав проти лісових шкідників. Чи пожеж? Точно вже й не пригадую. Сорокарічна Кароліна відповідала за дрібну злочинність. До полудня проводила час у поліцейській дільниці, попиваючи пиво з оперативниками.

Більша частина редакції переважно працювала в корчмі «У павука». Наші зусилля часто приводили до дуже веселих наслідків. Читачам це було байдуже, купували нас лише заради результатів другого футбольного дивізіону, гороскопів і невеликих оголошень.

Згодом мене перекинули до музею. Я проводив дні в очікуванні відвідувачів. Разом зі мною цією милою роботою займалося інших п'ятеро працівників. Озиралися праворуч, озиралися ліворуч, майже завжди даремно. Ніхто не цікавився нашими експонатами. Я там і понині чекав би гостей, однак з'явився один мудрий, мовляв, нас забагато.

Іншого разу, через недогляд, опинився в середовищі динамічно зростаючої компанії. Навколо мене активні та здібні люди брали участь у проектах світового значення. При цьому я тримав за них пальці; мабуть, це все, що я міг для них зробити.

Можу згадати й роботу в крамниці «Великий Базар». Ним володів пан Рот, назву взяв з французької комедії, в якій компанія приятелів намагалася поставити на коліна супермаркет. На високих полицях ми виставляли різноманітний крам. Під полицями бігали миші. Це була стара кам'яна будівля. Занедбаний сад за будинком спускався до річки. Річка тхнула гниллю.

Скажу вам, де я тільки не гарував у тій нашій земній подорожі. Користі з цього під сонцем було небагато.

III.

Коли мій шеф з'явиться в установі, на нього там подивляться із жалем, вбачаючи в ньому самогубця, навіть з власної ініціативи знизять йому вартість оренди. Крім нього, більше ніхто не цікавиться бізнесом.

Також йому тут-таки запропонують, що якщо потребуватиме допомоги, може сміливо звертатися до будь-кого.

Мій шеф подякує і відповідь, що якщо в нас виникнуть проблеми, то до будь-кого ми точно звернемося.

Потім отримає ключі.

Тим часом я їду до міста Спішська Нова Весь на екзамен. Аби чоловік мав право продавати на розлив, повинен володіти Довідкою про професійну компетентність для здійснення епідеміологічно небезпечної діяльності. Так визначає закон, який охороняє, підтримує та розвиває громадське здоров'я. Документ можна отримати, якщо в районному управлінні з охорони громадського здоров'я зможете підтвердити різні знання.

У Марґецанах заскочу на хвильку до вокзальної забігайлівки. Попереду мене стоїть бригада залізничників, тітка майстерно знімає піну ножем. У кутку блимає автомат, у телевізорі — кримінальний фільм. Коли дійде моя черга, оголосять прибуття. Змирюся з пивом з бляшанки.

Ще поміркую, чи купувати до потяга газету. Зрештою, вирішу, що корисніше буде витріщатися у вікно.

У вагоні панував сморід, це смерділи пасажери. З тих пір, як Словаччина стала автомобільною державою, засобами громадського транспорту подорожують тільки низи. Нещодавно я почув, що кабінет планує рух на коліях зробити частішим. Очевидно, усвідомлює, що кількість членів цього суспільного класу втішно росте на очах.

У Спішській санепідемстанція розташована під мікрорайоном Тарча. Колись давно я кілька місяців прожив у цьому мікрорайоні. У наші вікна було націлене дуло гармати, що стояла в парку перед школою. Пам'ятаю, що сусіди звалися Новаковці. Це було найбільш розповсюджене прізвище в Чехословаччині.

Разом зі мною збираються продавати на розлив політолог, інженерка-економістка, вчитель етики, фізкультурник і випускник соціальної служби. Четверо з п'яти майбутніх корчмарів у Спіші виховав Пряшівський гарвард, я вперше по-справжньому гордий за свою альма-матер.

Нас розсадять і роздадуть тести. Наше завдання — з трьох варіантів обвести правильний. Маємо на це годину, за п'ять хвилин я готовий, бо я тямовитий. Читаю стінгазету, там написано: «Сон — таємниця здорового відпочинку». Поки інші обирають навмання, роздумую над значенням оголошення. Нічого не спадає на думку, працівниці районної санепідемстанції запитують мене, чи готовий я скласти усну частину.

Працівниць районної санепідемстанції насамперед цікавить, як довго я триматиму в холодильнику свіжі овочі.

Пояснюю, що свіжі овочі взагалі не триматиму в холодильнику, що в холодильнику буду складати тільки випивку.

Працівниці районної санепідемстанції кивають, потім їх цікавить, що я робитиму, коли бар заповнять комахи.

«Дезінсекцію», — випалюю.

«А що робитимете, коли корчмою сновигатимуть пацюки?»

«Покличу дератизатора».

«Яка хвороба передається людині від пацюка?» — не хочуть давати мені довідку задурно.

«Лептоспіроз».

«Що його спричиняє?»

«Лептоспіри».

«Яку мають форму?»

«Спіральну».

«Що робить людина, заражена лептоспірозом?»

«Страждає і марить».

Видають мені папір, дійсний до кінця життя. На нього пішли всі кошти, які я добув протягом вихідних.

IV.

Шеф каже, що перед нами стоїть остання мета: назбирати стартовий капітал.

У банку нас відверто висміяли. Шефа — тому що його кредитні ліміти ще давніше перевищили всі межі, а мене — бо я потолоч. Пропоную винести з дому плазму. Відколи брат приволік її на Різдво, в мене було непереборне бажання вкотре викинути її з вікна. Коли спливе термін у лихваря, з неї принаймні буде хоч якась користь.

Мій шеф говорить, що п'ятдесятка, яку за неї отримаємо, не витягне нас із біди.

«Треба ж якось починати», — не здаюся.

Невзабарі куримо перед ломбардом, чекаємо, поки дійде наша черга. Люди хочуть обернути на гроші всяку всячину: годинники, значки, порохотяг, мотоцикл з одним колесом, мікроскоп і навіть папугу. У вікні висить оголошення: «Терміново продам диван».

У ломбарді все має вигляд китайського базару. Зі стелі звисає запорошена лампочка, що кидає тьмяне світло на мотлох різноманітного походження. Шкуродер убраний у брудний спеціальний плащ, і якби не мав ранчо за містом, людина кинула б йому за звичкою до кишеньки копійчину на тютюн.

Відкине з лоба пасмо масного волосся й примружиться на нас своїми маленькими, пожадливими очиями.

«Що сьогодні маємо, панове?»

«Плазмовий телевізор, майже новий, не видивлений», — беруся вихваляти продукт з Галанті.

«На дистанційному керуванні», — доповнює мене шеф. Фарцовщик уважно огляне пристрій.

«П'ятдесят», — прозвучить очікуваний вердикт. Збираюся прийняти гроші, проте шеф розводиться про різні функції, якими прилад рясніє. Ніколи до того не чув, щоби він так довго і мудро розповідав. Потім він заявив, що дві сотні — це мінімум за такий інтелектуальний продукт.

Лихвар засміється і повість, що подібних має цілу полицю.

Зійшовшись на сотні, ми летимо до «Буфача». «Буфач» — це давня корчма, колись тут стояла пивоварня. Навпроти Шибенична Гора. Там страчували. Безперечно, це було гарно: п'єш пиво з гальби, звуки бздинів приглушаєш голосним співом, а на пагорбі на вітрі гойдається мерзотник.

Всередині гамірно, з репродукторів звучить композиція «Chodníkový blues». «Každěj si lehne tak, jak si ustele a já si ustlal na chodník¹» співає Олда Ржіга, Вінцент Злий йому допомагає, імітуючи небіжчика Дедка.

Беремо собі два на розлив і йдемо розшукувати вільне місце. Пришвартовуємося у саду, зі стільця здмухуємо попіл, всідаємося, цокаємось і нараз обоє видудлюємо половину кухля.

Кажу шефу, що нам треба зайти до Всемогутнього, що Всемогутній давній друзяка, що стовідсотково нам допоможе. Шефу це не подобається, каже, що Всемогутній зарозумілий і гладкий.

«Йдеться ж не про те, що гладкий, а про те, що має бабки», — пояснюю.

¹ Як постелиш, так і ляжеш, а я собі постелив на хіднику — слова з пісні «Chodníkový blues» чеського гурту «Kataapulta» (чеською «Kataapult») (прим. пер.).

Сонце починає пражити. В озері плюскається рибка, з полудневої автотрици на нас заздрісно дивляться спрагли люди. «Že prej mi nohy podrazil chlast, že prej je pro mě každýho slova škoda, že prej mi zbejvá už jenom krást, holku mi vzala voda¹», — вийшов на сходи Вінцент Злий. Барменка вимкне йому звук і налаштує радіо. Починаються новини рідного краю.

«Всемогутній ніколи не позичить нам п'ять сотень», — скептично випустить дим мій шеф.

Загасить недопалок і відійде.

Хтось на столі залишив «Спорт». За звичкою та з нудьги гортаю його. Тренер Грига перед матчем говорить, що дата зустрічі не дуже щаслива, але мусимо його відіграти.

Миттю шукаю коефіцієнти.

«Може, нам вистачить п'ятсот», — усміхнуся згодом до випорожненого шефа.

«Не будь смішним, ми ж нічого за це не купимо».

«За п'ятсот нічого й не купуватимемо, ті бабки інвестуємо», — пояснюю.

«Інвестуємо?» — дивується.

На нічні в Ліхтенштейну коефіцієнт одинадцять.

«Ти здурів».

«Не здурів, читай, що говорить цей чоловік», — розверну газету догори ногами.

Шеф передматчеве пояснення уважно вивчить і насупиться.

«Скажи мені, з чого ти зробив висновок, що нам забашляють? Адже йдеться про наше майбутнє».

«Просто відчуття».

«Гадаєш, Всемогутній нам підсобить, бо маєш відчуття?»

«Скажу Всемогутньому, що маю впливові зв'язки в Неаполі».

Мій шеф крутить головою.

Вінцент Злий знову вимагає гурт «Катапульта».

---

¹ Трунок підтяв мені ноги, марно мене ганити, лишилось мені хіба що красти, приятелька мене покинула — слова з пісні «Chodníkový blues» (приблизний пер. з чеської).